

DOI: 10.31617/3.2024(134)07
УДК 72-049.5:005.511

СОНЮК Ольга,
к. ю. н., доцент, доцент кафедри правового
забезпечення безпеки бізнесу
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
ORCID: 0000-0001-8218-6942
o.sonyuk@knu.edu.ua

SONIUK Olha,
PhD (Law), Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Legal Support of Business Activity
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8218-6942
o.sonyuk@knu.edu.ua

АРХІТЕКТУРА БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Захист бізнесу від воєнних викликів сьогодення, повоєнне відновлення України та інтеграція в європейський простір орієнтує дослідників на розроблення комплексу заходів забезпечення безпеки бізнесу. Еволюція підходів у дослідженні безпеки підприємницької діяльності пройшла шлях від мікрорівня національної економічної безпеки до інтегрованого ризик-менеджменту в корпоративному управлінні за міжнародними стандартами. Рекомендації представників різних галузей знань потребують узгодження базової термінології, систематизації основних елементів безпеки бізнесу в загальну архітектуру та врегулювання означеного процесу спеціальним законодавчим актом. Гіпотеза дослідження полягає у підтвердженні доцільності розглядати безпеку бізнесу як складну архітектуру, що характеризується багатогранністю взаємозв'язків та взаємовпливу складових елементів як всередині системи, так із зовнішнім середовищем. Державне врегулювання бізнес-середовища має не лише стимулювати розвиток певної сфери національної економіки (вплив суб'єкт – об'єкт), а й визнавати суб'єктність підприємств (взаємодія держава – підприємство), пріоритет інтересів останніх, розширюючи свободу та гарантії захисту для бізнесу. Метою статті є розкриття архітектури безпеки бізнесу, обґрунтування складності взаємозв'язків елементів, комплексності в розробленні заходів забезпечення безпеки підприємства. Запропоновано авторську матрицю забезпечення безпеки підприємства на тактичному (до 1 року) рівні та узагальнену схему архітектури безпеки бізнесу на стратегічному рівні провадження підприємницької діяльності.

Ключові слова: бізнес, безпека, підхід, система, архітектура, ризики, стратегія.

BUSINESS SECURITY ARCHITECTURE

Protection of business from today's military challenges, post-war recovery of Ukraine and integration into the European space guides researchers to develop a set of business security measures. The evolution of approaches in the study of the security of business activity has gone from the micro-level of national economic security to integrated risk management in corporate management according to international standards. The recommendations of representatives of various fields of knowledge require the agreement of basic terminology, the systematization of the main elements of business security into a common architecture, and the regulation of the specified process by a special legislative act. The hypothesis of the study is to confirm the expediency of considering business security as a complex architecture, characterized by the multifaceted interrelationships and mutual influence of constituent elements both within the system and with the external environment. State regulation of the business environment should not only stimulate the development of a certain sphere of the national economy (subject-object influence), but also recognize the subjectivity of entrepreneurs (state-enterprise interaction), the priority of the interests of the latter, expanding freedom and guarantees of protection for business. The purpose of the article is to reveal the architecture of business security, to substantiate the complexity of the interrelationships of elements, and the complexity of the development of enterprise security measures. The article proposes the author's matrix of enterprise security at the tactical (up to 1 year) level and the generalized scheme of the business security architecture at the strategic level of the organization of business activities.

Keywords: business, security, approach, system, architecture, risks, strategy.

Вступ

Безпека бізнесу є достатньо молодим міждисциплінарним напрямом дослідження, виникнення якого обумовлено необхідністю подолання негативних наслідків світових економічних кризових явищ (Великої

Copyright © 2024, Автор(и). Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License 4.0 (CC-BY) Міжнародна ліцензія, (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

депресії 1929–1939 рр.). У 20-х роках ХХ ст. у результаті інтеграції провідних розвинених країн світу приймаються законодавчі акти про національну безпеку (*The Economic security Act* (1935), *The Social Security Act* (1935), *National Security Act* (1947)), створюються міжнародні організації для забезпечення в т.ч. міжнародної економічної безпеки (ООН (1942), МВФ (1945), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (1945), Міжнародна фінансова корпорація (1956), Міжнародна асоціація розвитку (1960), Міжнародний центр з регулювання інвестиційних спорів (1966), ОБСЄ (1973)). У 70-х роках ХХ ст. у країнах Західної Європи широко застосовуються економічні методи забезпечення національної безпеки, формується механізм протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам, вживаються заходи щодо підтримки бізнесу.

В Україні безпекові питання на загальнодержавному рівні та щодо розвитку підприємництва починають врегульовуватися нормативними актами з кінця ХХ – початку ХХІ ст. ("Концепція національної безпеки України" (1997), "Концепція економічної безпеки" (1998), Закон України (ЗУ) "Про основи національної безпеки" (2003) та нова редакція від 2018 р., Закон України "Про підприємництво" (1991), Закон України "Про державну підтримку малого підприємництва" (2000) та нова редакція від 2012 р., Цивільний та Господарський кодекси України (2003), закони України "Про захист від недобросовісної конкуренції" (1996), "Про захист економічної конкуренції" (2001), "Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 р." (2021) та ін.

На сьогодні питання безпеки бізнесу в Україні досліджуються представниками здебільшого трьох галузей знань: економіки, права, управління та адміністрування. Виділяють три базові підходи в дослідженні: ресурсний, функціональний, системний. Останнім часом учені орієнтують на використання системного підходу у розробленні комплексу заходів забезпечення безпеки бізнесу.

Ключова проблема полягає в тому, що різні погляди на сприйняття об'єкта охорони (підприємство) породжують протиріччя в розумінні базових категорій безпеки бізнесу, не сприяють інтеграції теоретичних та практичних рекомендацій захисту підприємців та формуванню сприятливого бізнес-середовища в Україні, створюють колізії в імплементації нормативних актів та практик ЄС.

Результати аналізу останніх досліджень свідчать про наявність значної кількості публікацій із систематизації авторських визначень базових понять безпеки бізнесу, зокрема "система безпеки", "загроза", "ризик" (Герасименко, 2021; Сонюк, 2021а; Данілова, 2020); еволюція та класифікація підходів дослідження (Ткачук 2020; Дідик, 2019; Данілова, 2020). У достатній кількості публікацій представлені праці з безпеки підприємницької діяльності за окремими напрямками, з орієнтацією на опис дестабілізуючих факторів і заходів охорони окремої групи об'єктів, а саме: корпоративних, економічних інтересів, інформаційних та кібернетичних ресурсів (Мельниченко & Нікітенко, 2024; Бондаренко

& Ситніченко, 2023; Подільчак & Дунаєва, 2023). Наявні публікації щодо механізмів забезпечення безпеки на підприємстві, в тому числі управління ризиками та імплементації актів ЄС (Ковальська та ін., 2023; Дунаєва & Зайцева, 2023; Буняк, Мельник, 2023; Овандер, 2021). Ці публікації характеризують ефективне використання та управління ресурсами за конкретними напрямками, процес захисту інтересів підприємства, специфічними для представників окремих галузей знань, методами. Однак відсутні мультигалузеві дослідження і публікації, які б узгоджували базові категорії безпеки бізнесу, систематизували об'єкти охорони за напрямками та у взаємозв'язках, подавали комплексний механізм забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Гіпотеза дослідження полягає у підтвердженні доцільності розгляду безпеки бізнесу як складної архітектури, що характеризується багатогранністю взаємозв'язків та взаємовпливом складових елементів як всередині системи, так із зовнішнім середовищем. Державне врегулювання бізнес-середовища має не лише стимулювати розвиток певної сфери національної економіки (вплив суб'єкт – об'єкт), а й визнавати суб'єктність підприємців (взаємодія держава – підприємство), пріоритет інтересів останніх, розширюючи свободу та гарантії захисту для бізнесу.

Метою статті є розкриття архітектури безпеки бізнесу, обґрунтування складності взаємозв'язків елементів, комплексності в розробленні заходів забезпечення безпеки підприємства.

Основою для підготовки статті стали дослідження із систематизації підходів та базових категорій безпеки бізнесу, національні нормативно-правові акти, що врегульовують питання розвитку, забезпечення безпеки та повоєнного відновлення підприємництва, а також міжнародні та імplementовані стандарти з управління ризиками та корпоративного управління загалом. Використано методи аналізу та синтезу, наукового узагальнення й порівняння наукових джерел.

В основній частині розглянуто такі питання: у першому розділі охарактеризовано хронологічну зміну підходів до дослідження безпеки підприємництва; у другому – подано бачення системи безпеки бізнесу в різних галузях знань; у третьому – представлено авторську схему архітектури безпеки бізнесу; у четвертому – досліджено колізії в нормативних актах та запропоновано зміни до державного регулювання безпеки бізнесу.

1. Генезис підходів до дослідження безпеки бізнесу

З 90-х років XX ст. в українському середовищі *безпеку* у сфері підприємницької діяльності *економісти* досліджують як мікрорівень національної економічної безпеки за вертикаллю "держава – регіон(галузь) – суб'єкт господарювання (екосесент)". З часом дослідження еволюціонують, базові категорії доповнюються новими характеристиками, кількість підходів дослідження суттєво збільшується, зміст поняття

"економічна безпека підприємства" протягом майже 30 років постійно змінюється. І до тепер не існує однозначного тлумачення вказаного поняття, воно багатопланове і багатогранне (Ковальська та ін., 2023, с. 128). Так, в економічній галузі поширилися понад 10 підходів до дослідження економічної безпеки підприємства: ресурсно-функціональний, гармонізаційний, захисний, стійкісний, інформаційний, конкурентний, фінансовий, інвестиційний, економіко-правовий, інноваційний, часовий, цивілізований (Рожков, 2016, с. 480; Меліхова, 2018, с. 169; Данілова, 2020, с. 40–44). На майбутнє прогнозується інтеграційно-прагматичний етап, що передбачає інтеграцію інструментарію оцінювання та забезпечення економічної безпеки, його імплементацію до інструментального базису управління підприємством (Дідик, 2019, с.46–47).

Дослідження безпеки бізнесу в галузі *управління* еволюціонували в трьох основних підходах до управління дестабілізуючими факторами в підприємстві, а саме: фрагментарний ризик-менеджмент, комплексний ризик-менеджмент та інтегрований ризик-менеджмент (Дунаєва & Зайцева, 2023). Поняття ризиків видозмінюються від невизначеності до можливості. Види ризиків: фінансові, операційні, надзвичайні та способи зниження ризику (Сосновська Деденко, 2019), на наш погляд, тяжіють до напрямку економічної безпеки підприємства.

У сучасному менеджменті популярності набуває ризик-орієнтоване управління (Герасименко, 2021), що орієнтує на концептуальний підхід до інтегрованого ризик-менеджменту (*integrated risk management (IRM)*). Наголошується, що концепція *IRM* базується на впровадженні ризик-орієнтованого управління на всіх ієрархічних рівнях підприємства з метою забезпечення стратегічного захисту від ризиків та підвищення потенціалу створення вартості. Ризик розглядається як можливість, а не як загроза. Пропонується інтеграція ризик-менеджменту в усі бізнес-процеси компанії, при цьому реєстр ризиків складається по кожному бізнес-процесу підприємства. Розвиток ризик-орієнтованого мислення персоналу підприємства потребує врахування низки супутніх факторів, зокрема індивідуальних особливостей розуму людини, зокрема ментальних пасток (Дунаєва & Зайцева, 2023).

При такому підході спостерігаємо відсутність систематизації ризиків, вони залежать від бізнес-процесів, а отже, заходи вибираються точково, ситуативно, суб'єктивно (а це вже небезпечно). Крім того, ризик визнається ширшим поняттям, ніж загроза, що суперечить національному законодавству, зокрема ст. 1 ЗУ "Про національну безпеку", ст. 42 ГК України, п. 6 ч. 1 ст. 2 ЗУ "Про Бюро економічної безпеки".

2. Системний підхід до дослідження безпеки бізнесу

З початку XXI ст. популярності набирає системний підхід, за яким підприємство досліджується як система, тобто сукупність елементів і взаємозв'язок між ними, пропонується комплекс безпекових заходів.

Учені продовжують дискутувати щодо визначення суті системи безпеки підприємства, її структурних елементів (виду та кількості). Так, систему економічної безпеки підприємства Дідик (2019, с. 65) визначає як надсистему над іншими функціональними підсистемами системи управління підприємством, зокрема виробничою, маркетинговою, фінансовою, кадровою та інноваційною. Однак в означеному трактуванні не вбачається взаємозв'язків між підсистемами, рівень впливу однієї загрози на різні підсистеми (наприклад, низька кваліфікація персоналу), відповідального суб'єкта за розроблення і впровадження заходів попередження.

Деколи в системі економічної безпеки елементами називають види безпеки, що орієнтовані на захист конкретних груп ресурсів (Данілова, 2020, с. 72). На наш погляд, суб'єктивний перелік об'єктів захисту не може претендувати на комплексність і бути універсальною рекомендацією (матрицею) для бізнесу в різних галузях економіки.

Доречнішим видається опис меншої сукупності елементів, але із висвітленням взаємозв'язків між ними. Так, Хринюк & Корчова (2015) та Дуб (2016) встановлюють основні елементи системи економічної безпеки підприємства, до яких пропонують віднести: об'єкти, суб'єкти, принципи, механізм забезпечення економічної безпеки. До структури функціональних складових відносять такі складові: фінансова, правова, технологічна, інформаційна, кадрова, екологічна, силова. Можна погодитися з основними елементами, проте, означені функціональні складові, на наш погляд є самостійними сферами безпеки підприємства загалом, а не лише економічної безпеки, оскільки правова, силова, інформаційна складові безпеки забезпечуються самостійними корелюючими, а не економічними методами.

Ковальська & Голій (2023) пропонують виділити два блоки: механізм *формування* економічної безпеки підприємства та механізм *функціонування* економічної безпеки підприємства. Такі структурні елементи механізму *забезпечення* економічної безпеки підприємства містять: суб'єкт та об'єкт, принципи, функції, напрями, методи, інструменти забезпечення економічної безпеки підприємства. Інструментами забезпечення економічної безпеки підприємства є оподаткування (пільгове), кредитування, страхування, ціноутворення, митне регулювання, ліцензування, квотування, реструктуризація, прогнозування та ін., дія яких спрямована на забезпечення економічної безпеки підприємства. Загалом, слід звернути увагу на нестачу специфічних інструментів для забезпечення таких напрямів, як, наприклад, інтелектуально-кадровий та інформаційний.

Таким чином, у дослідженнях економічного спрямування основна увага приділяється певним ресурсам, що потребують захисту і фінансової стійкості підприємства загалом. При цьому підприємство, хоч і визнається окремим суб'єктом, але розглядається як частина національної економіки на макрорівні, соціально-економічний тип активності людини.

Фахівці з ризик-менеджменту здебільшого застосовують фрагментарний та комплексний підходи, за якими пропонується захист від ризиків, тобто мінімізація негативного впливу на ресурс або процес у діяльності підприємства. Підтримуємо погляди науковців, які вважають, що ризик пропорційний невизначеності потребує аналізу можливих відхилень від запланованих результатів через скорочення негативних наслідків небажаного результату в діяльності суб'єкта господарювання. Система ризик-менеджменту передбачає процеси ідентифікації, оцінки та аналізу; добір та використання методів нейтралізації негативного впливу ризиків (Овандер, 2021). До способів зниження ризику належать: страхування, хеджування, лімітування, диверсифікація, забезпечення якості виготовленої продукції, розподіл ризику, бізнес-планування (Сосновська & Деденко, 2019 с. 74-75). Систему ризик-менеджменту пропонують інтегрувати в корпоративне управління.

З погляду системи безпеки бізнесу управління ризиками корелює з механізмом забезпечення економічної безпеки підприємства на тактичному та оперативному рівні.

В юриспруденції суб'єкти зобов'язані взаємодіяти виключно відповідно до виконання закону (підзаконного нормативного акта). Тобто публічно-приватні правовідносини "держава-споживачі-підприємство-працівники" мають врегульовуватися локальними актами на виконання актів вищої юридичної сили. Отже, в офіційних документах підприємства можна застосовувати не будь-який теоретично запропонований науковцями термін, а виключно той, який передбачений законом. Доходимо висновку, що такі широковживані на практиці категорії, як "безпека", "загроза" (ст. 1 ЗУ "Про національну безпеку"), "підприємництво" (ст. 42 ГК України), "ризик" (п. 6 ч. 1 ст. 2 ЗУ "Про Бюро економічної безпеки") визначені окремими загальними законами (актами вищої юридичної сили) і мають використовуватися сторонами підприємницьких правовідносин виключно відповідно до законодавчого трактування. Отже, в правовій площині ризики як активізовані загрози, що завдають збитків підприємству, доречніше аналізувати, оцінювати, мінімізувати. Власне діяльність з управління ризиками та ризик-орієнтований підхід є оперативним та/або тактичним рівнем загального механізму забезпечення безпеки бізнесу (і це узгоджується із п.п.1, 6-8 ч. 1 ст. 2 ЗУ "Про Бюро економічної безпеки України", 2021). З юридичного погляду, керівник стратегічно управляє підприємством, формує стан захищеності (відповідно до ст. 42 ГК України підприємництво визнається діяльністю на власний ризик і під свою відповідальність) та у випадку зміни середовища, оперативно застосовує адаптивні заходи. Тобто відповідальний суб'єкт управляє не дестабілізуючим фактором (ризиком, загрозою), а станом захищеності підприємства загалом, захищаючи інтереси, яким може бути завдана шкода.

Така строгість, що може здатися менш варіабельною, водночас зменшує протиріччя, колізії, маніпуляції, полегшує процес комунікації між представниками різних галузей (структурних підрозділів).

Підсумовуючи викладене, варто більш доцільно узагальнити базові елементи системи безпеки підприємства, напрями та механізм забезпечення у їх взаємовпливі в найпростішу матрицю тактичного рівня, яка розглядає безпеку підприємства комплексно і може деталізуватися залежно від потреб підприємства (*таблиця*). Означену матрицю пропонуємо використовувати як аналітичний інструментарій у короткостроковому (до 1 року) або оперативному (до 6 місяців) плануванні.

Таблиця

Матриця тактичного рівня

Архітектура Безпеки Бізнесу Матриця тактичного рівня			Функціональні складові (напрями)				Забезпечення (управління)			
			Фінан- си	Кадри	Інфор- мація	Техно- логії	Аудит SWOT	Моні- торинг	Вплив	Вибір
Елементи структури	Інтереси (ресурси)									
	Загрози (ризик)	зов- нішні								
		вну- трішні								
	Суб'єк- ти									
	Заходи									

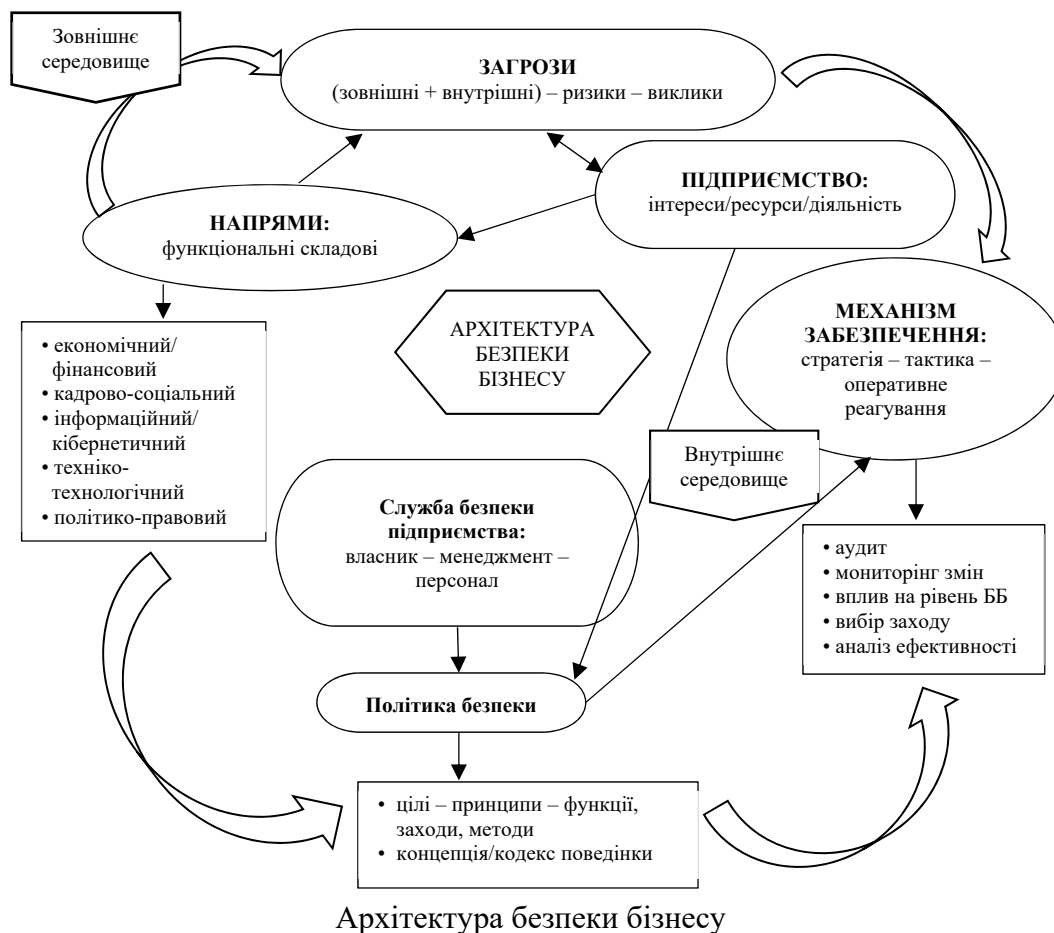
Джерело: побудовано автором.

Основна увага звертається на те, що аналітика в матриці проводиться окремо по напрямках кваліфікованими спеціалістами, а потім їх аудит інтегрується в загальну систему. Тобто інтереси, загрози, заходи визначаються окремо для фінансової, кадрової та інших функціональних напрямів (на кшталт фрагментарного ризик-менеджменту по сферах). Адже деколи одна й та сама загроза з різним ступенем дестабілізує інтереси по напрямках, а отже, потребує різних заходів реагування. До прикладу, мотивувати працівника до добросовісного виконання своїх обов'язків або підвищення кваліфікації навряд чи вдасться економічним інструментарієм, тут доречніше вибрати із соціально-етичних заходів менеджменту, які завчасно прописані в кваліфікованій аналітиці.

3. Схема архітектури безпеки підприємства

Учені правники розглядають підприємство не як частину національної економіки, а як самостійний суб'єкт правовідносин, стан захищеності якого формується шляхом узгодження його інтересів з інтересами всіх зацікавлених сторін. При цьому напрями забезпечення безпеки є не частиною економічної безпеки, а виступають абсолютно рівними блоками загальної архітектури безпеки підприємства (родовими об'єктами) (Сонюк, 2021б).

Комплексний аналіз підприємства як глобального об'єкта, в якому формують стан захищеності та стратегічно забезпечують безпеку в довгостроковому плануванні (4–7 років) може бути представлений такою схемою архітектури як мінімальна сукупність обов'язкових базових елементів (рисунк).

Архітектура безпеки бізнесу

Джерело: побудовано автором.

Варто зазначити, що кожне підприємство як суб'єкт відношень внутрішнього до зовнішнього середовищ достатньо індивідуальне, тому самостійно визначає кількість важливих елементів своєї архітектури. Адже в стратегічному забезпеченні безпеки бізнесу важливішим є не кількість елементів системи, а їх взаємозв'язки та взаємовплив, що і творить архітектуру в цілому.

4. Державне регулювання безпеки бізнесу: правовий підхід

Розглянувши колізії в сприйнятті суб'єкта підприємницької діяльності, бізнесу та процесу забезпечення безпеки загалом представниками різних галузей знань, визначено, що це питання потребує подальших досліджень, обґрунтувань, спростування протиріч з метою надання рекомендацій щодо розроблення загального нормативного стратегічного акта з реалізації державної політики забезпечення безпеки бізнесу та типового приватно-правового акта корпоративного управління.

Архітектура безпеки бізнесу є складовою частиною архітектури національної безпеки України (зауважимо, що не тільки економічної безпеки). У незалежній Україні прийнято низку законодавчих актів з врегулювання порядку здійснення підприємницької діяльності (що не тотожно забезпеченню безпеки). А що ж з врегулюванням безпеки бізнесу на законодавчому рівні? Відповідно до нормативних документів ще з 90-х років ХХ ст., застосовуючи аналогію закону, юристи надають перевагу захисному системному підходу і розглядають безпеку підприємницької діяльності як *стан захищеності* та забезпеченості законних *інтересів* підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Спеціальний закон (розділ іншого закону), який визначає базові терміни, напрями політики, типову концепцію безпеки підприємницької діяльності, суб'єктів, уповноважених за реалізацію безпекових заходів, станом на сьогодні відсутній. Зацікавлені сторони вимушені використовувати велику кількість нормативно-правових актів, у т.ч. рекомендаційних, кальково запозичених з європейського простору і неадаптованих до національного бізнес-середовища.

Так, державний орган стандартизації у 2018 р. прийняв національні стандарти, гармонізовані з європейськими та міжнародними стандартами, методом підтвердження з наданням чинності з 2019 р., зокрема: ДСТУ Менеджмент ризиків, (2018). Принципи та настанови та ДСТУ ISO/TR 31004:2018 (ISO/TR 31004:2013, IDT) Менеджмент ризиків. Настанова з впровадження ISO 31000. Стандарти досить популярні і широко використовуються в менеджменті. Проте формальне підтвердження взятих за основу міжнародних документів без адаптації з українським законодавством, не є гармонізацією, ба більше – суперечить національним законам, чим породжує нові колізії у законодавстві та протиріччя серед науковців і практиків. Так, згідно з п.3.1. ДСТУ ISO 31000:2018, "ризик – вплив невизначеності на цілі. Ефект – як відхилення від очікуваного, може бути позитивним, негативним або обома, і може стосуватися, створювати або призводити до можливостей і загроз". "Наслідки можуть бути певними або невизначеними і можуть мати позитивний або негативний прямий чи непрямий вплив на цілі." (п. 3.6). Отже, в Стандарті ризик визнається поняттям первинним, зокрема таким, що може призвести до загрози та/або позитивного наслідку.

Стандарти мають рекомендаційний характер і застосовуються на добровільній основі, хоча обов'язковість їх застосування може бути встановлена законодавцем власне у стандарті (ч.2 ст. 23 ЗУ "Про стандартизацію", 2014), а також орієнтують на "управління будь-яким типом ризику, будь-якої діяльності, включаючи прийняття рішень". Отже, радше є інструкцією із здійснення певного виду/рівня управлінської діяльності, що дозволяє прописати локальний акт підприємства, і не матиме обов'язкового характеру для зацікавлених суб'єктів (партнерів, інвесторів, стейкхолдерів, працівників і т. п.). Проте такий ситуативний

підхід, невизначеність з наслідками та взаємовплив у всій системі безпеки не надає можливості побудувати схему архітектури безпеки підприємства і навіть матрицю тактичного рівня забезпечення безпеки.

Цікавим видається рекомендаційний нормативний акт, прийнятий Нацкомісією з цінних паперів та фондового ринку (Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації, 2020) із застереженням, що "зміст цього кодексу не слід тлумачити як юридичну чи фінансову консультацію". Чому? Тому що, цей акт містить рекомендації і практики організації корпоративного управління підприємством у західноєвропейському розумінні та стосується акціонерів, керівників, стейкхолдерів, інвесторів, працівників.

Згідно з п. 6 Кодексу "процес управління ризиками виявляє, аналізує і контролює ризики та пом'якшує можливі обставини, які можуть негативно вплинути на досягнення цілей компанії" (тут про позитивні наслідки не йдеться).

Означений рекомендаційний акт загалом не протирічить українському законодавству і може бути взятий за основу як типовий локальний нормативний акт підприємства на стратегічному рівні управління.

Зауважимо, що сьогодні, за українським законодавством, корпоративне управління є явищем набагато вужчим, ніж в європейському середовищі. Така нормативна неузгодженість потребує подальших досліджень та гармонізації національного законодавства з європейським.

Про виклики в українському бізнес-середовищі, стратегічні напрями захисту і розвитку бізнесу, необхідність формування сприятливої законодавчої бази уповноважені державні органи зазначають у низці програмних документів ще з початку XXI ст. Проте проблема бізнесу не змінилася і після завершення дії Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва (МСП) в Україні на період до 2020 р. Однією з основних проблем для бізнесу є недосконалість законодавства, тим більше в умовах євроінтеграції. З метою вдосконалення українського законодавства та його адаптації до регулятивного середовища ЄС з врахуванням інтересів МСП (принципу *Think Small First*), Департаментом регуляторної політики і підприємництва Мінекономіки України в січні 2024 р. запропоновано проєкт Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації МСП на період до 2027 р.

Структурно проєкт Стратегії окреслює: аналіз поточного стану справ у сфері МСП; стратегічні напрями (контекст і виклики), цілі та пріоритетні завдання; операційний план заходів на 2024–2027 рр., відповідальних суб'єктів, строк виконання, очікувані результати та індикатори розв'язання виявлених у сфері МСП проблем. Окрім іншого, також передбачено заходи полегшення регуляторного середовища, узгодження законодавства з актами ЄС, заходи підтримки МСП, розвиток культури підприємництва, заохочення практик сталого розвитку.

Серед основних викликів економіки воєнного періоду для українських МСП названо проблеми в регуляторному та політичному середовищі. У Стратегії наголошується про потребу в чіткішій та більш сприятливій політиці з боку Уряду, спрощенні та оптимізації нормативно-правової бази, особливо з погляду оподаткування та правил ведення бізнесу, необхідності посилення підтримки у пріоритетних напрямках.

Передбачається, що впровадження та реалізація рекомендованих заходів підтримки бізнесу надасть можливість покращити позиції України в міжнародних рейтингах, що оцінюють легкість ведення бізнесу та економічну свободу, із визначенням її місця в групі "помірно вільних країн" за рейтингом Індексу економічної свободи (усі держави – члени ЄС належать до цієї категорії або категорій вище), а також покращить позиції України відповідно до глави 20 перемовин щодо вступу України до ЄС. Такі середньострокові пріоритети захисту, відновлення та розвитку МСП, спрямовані на забезпечення відповідно до норм ЄС, сприятимуть інтеграції українського бізнесу в європейський простір.

Висновки

Запропоновано розглядати безпеку бізнесу системно як складну архітектуру, що характеризується багатогранністю взаємозв'язків складових елементів. Подано базову схему архітектури з мінімально необхідним набором обов'язкових елементів. Зазначена архітектура дає змогу формувати стан захищеності навіть найменшому підприємству з одним власником та ФОП. Розширення архітектури здійснюється на розсуд внутрішньої служби безпеки залежно від розміру підприємства, сфери його діяльності та навколишнього середовища. Оперативні заходи на конкретні дестабілізуючі фактори для підприємства виводяться програмною матрицею безпеки тактичного рівня реагування.

Варто звернути увагу, що чинне українське законодавство не повною мірою відповідає воєнним викликам у бізнес-середовищі та унікальним потребам МСП, що робить дотримання регуляторних норм основною перешкодою в розвитку національного підприємництва. Нормативна неоднозначність, часті законодавчі зміни та відсутність правової стабільності суттєво ускладнюють ведення бізнесу і комунікацію з відповідальними державними органами. Повоєнне відновлення та подальша інтеграція України в європейське регуляторне середовище вимагає змін національного законодавства, але не механічною імплементацією європейських норм, а з узгодженням базової термінології.

Прийняття спеціального закону/стратегії у сфері безпеки бізнесу як акта вищої юридичної сили спростує дискусійність, протирічність серед теоретиків та на практиці зменшить обсяг нормативно-правової бази підприємства з питань безпеки (принцип доступності закону).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	REFERENCE
Бондаренко, Н., & Ситніченко, О. (2023). Організаційно-правове забезпечення інформаційної безпеки підприємств. <i>Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право</i> , (2), 76–87. Серія. Юридичні науки.	Bondarenko, N., & Sytnichenko, O. (2023). Organizational and legal provision of information security of enterprises. <i>Foreign trade: economy, finance, law</i> , (2), 76–87. Series. Legal sciences.
Буняк, Н., & Мельник, А. (2023). Сутнісні характеристики ризик-менеджменту підприємства, 79–83. https://www.researchgate.net/profile/Vadym-Polishchuk/publication/372128812_Teoretiko-prikladne_doslidzenna_pensijnogo_reformuvanna_v_Ukraini/links/64a579c2c41fb852dd53e706/Teoretiko-prikladne-doslidzenna-pensijnogo-reformuvanna-v-Ukraini.pdf#page=79	Bunyak, N., & Melnyk, A. (2023). Essential characteristics of enterprise risk management, 79–83. https://www.researchgate.net/profile/Vadym-Polishchuk/publication/372128812_Teoretiko-prikladne_doslidzenna_pensijnogo_reformuvanna_v_Ukraini/links/64a579c2c41fb852dd53e706/Teoretiko-prikladne-doslidzenna-pensijnogo-reformuvanna-v-Ukraini.pdf#page=79
Гайшук, І. (2019). Міжнародні стандарти управління ризиками. <i>Фінансовий контроль</i> , 8(163), 24–27. https://fincontrolnew.com.ua/attachments/6d9e0ad2-134b-49ee-be78-fb6ab36b76f4_9.pdf	Gaishuk, I. (2019). International standards of risk management. <i>Financial control</i> , 8(163), 24–27. https://fincontrolnew.com.ua/attachments/6d9e0ad2-134b-49ee-be78-fb6ab36b76f4_9.pdf
Герасименко, О. М. (2021). <i>Ризик-орієнтоване управління в системі економічної безпеки підприємства</i> [Дис. д-ра екон. наук: 20.04.02]. Київ. https://library.krok.edu.ua/media/library/category/disertatsiji-avtoreferati-vidguki/gerasimenko_2021-disertatsija.pdf	Gerasimenko, O. M. (2021). <i>Risk-oriented management in the system of economic security of the enterprise</i> [Doctoral dissertation: 20.04.02]. Kyiv. https://library.krok.edu.ua/media/library/category/disertatsiji-avtoreferati-vidguki/gerasimenko_2021-disertatsija.pdf
Данілова, Е. І. (2020). Концепція системного підходу до управління економічною безпекою підприємства. монографія. Вінниця: Європейська наукова платформа. https://publishing.logos-science.com/index.php/books/article/view/danilova.kontseptsiiia-2020/7	Danilova, E. I. (2020). The concept of a system approach to the management of the economic security of the enterprise. Vinnytsia: European Scientific Platform. https://publishing.logos-science.com/index.php/books/article/view/danilova.kontseptsiiia-2020/7
Дідик, А. М. (2019). Економічна безпека підприємства. Львів, Львівська політехніка.	Didik, A. M. (2019). Economic security of the enterprise. Lviv. Lvivska politechnika.
ДСТУ. <i>Менеджмент ризиків</i> . (2018). <i>Принципи та настанови</i> (ISO 31000:2018, IDT). [Чинний від 2019-01-01]. https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:31000:ed-2:v1:en	DSTU. Risk Management (2018). Principles and guidelines on implementation (ISO 31000:2018). https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:31000:ed-2:v1:en
Дуб, Б. С. (2016). Система економічної безпеки підприємства: поняття та структура. https://www.researchgate.net/publication/322958986_Sistema_ekonomichnoi_bezpeki_pidpriemstva_po_natta_ta_struktura	Dub, B. S. (2016). System of economic security of the enterprise: concept and structure. https://www.researchgate.net/publication/322958986_Sistema_ekonomichnoi_bezpeki_pidpriemstva_po_natta_ta_struktura
Дунаєва, Ю., & Зайцева, А. (2023). Ризик-орієнтоване управління підприємствами в умовах невизначеності зовнішнього контексту. <i>Електронне наукове фахове видання "Адаптивне управління: теорія і практика"</i> , 15(30). Серія "Економіка". https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/539/459	Dunayeva, Yu., & Zaitseva, A. (2023). Risk-oriented management of enterprises in conditions of uncertainty of the external context. <i>Electronic scientific publication "Adaptive management: theory and practice"</i> . Series "Economics", 15(30). https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/539/459

Закон України "Про Бюро економічної безпеки України" № 1150-IX. (2021, 28 січня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-IX#Text	The Law of Ukraine "About Bureau of Economic Security of Ukraine" No. 1150-IX. (2021, 28 January) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-IX#Text
Закон України "Про національну безпеку України" № 2469-VIII. (2018, 21 червня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text	The Law of Ukraine "About the national security of Ukraine" № 2469-VIII. (2018, 21 June). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text
Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" № 4618-VI (2012, 22 березня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text	Law of Ukraine "On the development and state support of small and medium-sized enterprises in Ukraine" № 4618-VI (2012, 22 March). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text
Закон України "Про стандартизацію" № 1315-VII (2014, 05 червня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text	Law of Ukraine "On Standardization" No. 1315-VII (2014, 05 June) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text
Зубко, Т. Л. (2023). Економічна безпека підприємств торгівлі в умовах євроінтеграції: [Автореф. дис. д-ра екон. наук, Державний торговельно-економічний університет].	Zubko, T. L. (2023). Economic security of trade enterprises in the conditions of European integration: [Abstract dis... Dr. Econ. Sciences, SUTE].
Ковальська, Л., Голій, О., & Голій, В. (2023). Економічна безпека підприємства: сутність, структура та механізм забезпечення. <i>Економічний форум</i> , 1(1), 126–137. https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-1-16	Kovalska, L., Golii, O., & Golii, V. (2023). Economic security of the enterprise: essence, structure and mechanism of provision. <i>Economic Forum</i> , 1(1), 126–137. https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-1-16
Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації. (2020). Рішення НКЦПФР (Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку) від 12 березня 2020. №118. https://www.nssmc.gov.ua/documents/kodeks-korporatyvnoho-upravlinnia-kliuchovi-vymohy-i-rekomendatsii/	Code of corporate governance: key requirements and recommendations. (2020). Decision of the National Securities and Stock Market Commission (NCSMFR) dated March 12, 2020. No. 118. https://www.nssmc.gov.ua/documents/kodeks-korporatyvnoho-upravlinnia-kliuchovi-vymohy-i-rekomendatsii/
Меліхова, Т. О. (2018). Наукові підходи до визначення сутності поняття "Економічна безпека підприємства". <i>Науковий вісник Ужгородського національного університету</i> , (17), ч. 1, 167–170. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/17_1_2018ua/38.pdf	Melikhova, T. O. (2018). Scientific approaches to determining the essence of the concept "Economic security of the enterprise" <i>Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University</i> , (17), p. 1, 167–170. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/17_1_2018ua/38.pdf
Мельниченко, Р. В., & Нікітенко, В. М. (2024). Правове забезпечення корпоративної безпеки. Київ. ДТЕУ.	Melnichenko, R. V. & Nikitenko, V. M. (2024). Legal provision of corporate security. Kyiv. SUTE.
Овандер, Н. Л. (2021). Огляд міжнародних та українських стандартів з управління ризиками з погляду сучасних викликів та загроз. <i>Економіка та суспільство</i> , (27). https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/441	Ovander, N. (2021). Overview of international and ukrainian risk management standards in view of current challenges and threats. <i>Economical and society</i> , (27). https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/441

Подільчак, О. М., & Дунаєва, Т. Є. (2023). Інформаційні методики кібербезпеки як складова інформаційної безпеки під час війни в Україні. <i>Наукові інновації та передові технології</i> , 13(27), 329–341. https://52058/2786-5274-2023-13(27)-329-341 http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/7227/7268	Podilchak, O. M., & Dunaeva, T. E. (2023). Information methods of cyber security as a component of information security during the war in Ukraine. <i>Scientific innovations and advanced technologies</i> , 13(27), 329–341. https://52058/2786-5274-2023-13(27)-329-341 http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/7227/7268
Про затвердження плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 853-р (2020, 1 липня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2020-%D1%80#Text	On the approval of the plan of measures for the implementation of the Concept of implementation of state policy in the sphere of promoting the development of socially responsible business in Ukraine for the period until 2030. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 853-r. (2020, 1 July). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/853-2020-%D1%80#Text
Про прийняття та скасування національних стандартів, прийняття поправки до національного стандарту: Наказ ДП "УкрНДНЦ" Державне підприємство "Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості" № 46 (2018, 29 листопада). https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0446774-18#Text	On adoption and cancellation of national standards, adoption of an amendment to the national standard: Order of SE "UkrNDNC" State Enterprise "Ukrainian Research and Training Center for Standardization, Certification and Quality Problems" No. 46 (2018, 29 November). https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0446774-18#Text
Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 66-р. (2020, 24 січня). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#n8	On the approval of the Concept of implementation of state policy in the sphere of promoting the development of socially responsible business in Ukraine for the period until 2030: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 66-p. (2020, 24 January). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#n8
Проект Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого та середнього підприємництва на період до 2027 року: Міністерство економіки України Департамент регуляторної політики та підприємництва (2024, 25 січня) https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=454b13bc-3503-4185-b59d-b60f6467748c&title=ProektStrategiiVidnovlennia-StalogoRozvitkuTaTsifrovoiTransformatsiiMalogoTaSerednogoPidprimnitstvaNaPeriodDo2027-Roku	Project of the Strategy for the recovery, sustainable development and digital transformation of small and medium-sized enterprises for the period until 2027: Ministry of Economy of Ukraine, Department of Regulatory Policy and Entrepreneurship (2024, 25 January). https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=454b13bc-3503-4185-b59d-b60f6467748c&title=ProektStrategiiVidnovlennia-StalogoRozvitkuTaTsifrovoiTransformatsiiMalogoTaSerednogoPidprimnitstvaNaPeriodDo2027-Roku
Рожков, В. О. (2016). Підходи до визначення сутності поняття економічної безпеки. <i>Економіка та управління підприємствами</i> , (10), 478–480. http://global-national.in.ua/archive/10-2016/99.pdf	Rozhkov, V. O. (2016). Approaches to determining the essence of the concept of economic security. <i>Economics and enterprise management</i> , (10), 478–480. http://global-national.in.ua/archive/10-2016/99.pdf
Сонюк, О. В. (2021a). Визначення дефініцій: загроза, ризик, небезпека в сфері підприємницької діяльності. <i>ScienceRise: Juridical Science</i> , 3(17). http://journals.uran.ua/sr_law/article/view/238317	Sonyuk, O. V. (2021a). Defining definitions: threat, risk, danger in the field of entrepreneurial activity. <i>Juridical Science</i> , 3(17). http://journals.uran.ua/sr_law/article/view/238317

Сонюк, О. В. (2021б). Понятійно-категоріальний апарат безпекознавства. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*, (4), 85–95. Серія Юридичні науки. http://zt.knute.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2842&catid=315&lang=uk

Sonyuk, O. V. (2021b). Conceptual and categorical apparatus of security science. *Foreign trade: economy, finance, law*, (4), 85–95. Series Legal sciences. http://zt.knute.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2842&catid=315&lang=uk

Сосновська, О. О., & Деденко, Л. В. (2019). Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. *Європейський науковий журнал економічних і фінансових інновацій*, 1 (3), 70–89. https://www.researchgate.net/publication/337130365_rizikmenedzment_ak_instrument_zabezpecenna_stijkogo_funkcionuvanna_pidpriemstva_v_umovah_neviznachenosti

Sosnosvka, O. O., & Dedenko, L.V. (2019). Risk management as a tool to ensure stable functioning of the enterprise in conditions of uncertainty. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovations*, 1(3), 70–89. https://www.researchgate.net/publication/337130365_rizikmenedzment_ak_instrument_zabezpecenna_stijkogo_funkcionuvanna_pidpriemstva_v_umovah_neviznachenosti

Ткачук, Г. О. (2020). Економічна безпека підприємств в умовах трансформаційних перетворень [Дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Одеська нац. акад. харчових технологій].

Tkachuk, G. O. (2020). Economic security of enterprises in the minds of transformations [Doctoral dissertation: 08.00.04. Odeska nat. acad. food technologies].

Хринюк, О. С., & Корчовна, М. Р. (2015). Система забезпечення економічної безпеки підприємства: основні елементи. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3927>

Hryniuk, O. S., & Korchovna, M. R. (2015). The system of ensuring the economic security of the enterprise: basic elements. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3927>

Конфлікт інтересів: Автор заявляє, що він не має фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не має відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автор пов'язаний з установою, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів та редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

Автор не отримував прямого фінансування для цього дослідження.

Сонюк О. Архітектура безпеки бізнесу. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. № 3. С. 85–99. Серія. Юридичні науки. [https://doi.org/10.31617/3.2024\(134\)07](https://doi.org/10.31617/3.2024(134)07)

Надійшла до редакції 20.05.2024.

Отримано після доопрацювання 27.05.2024.

Прийнято до друку 29.05.2024.

Публікація онлайн 11.06.2024.